

1. Pojęcie „formy” użyte w art. 12 ustawy o p.p.m. obejmuje wymagania dotyczące sposobu ucieleśnienia oświadczenia woli (ustność lub pisemność, uwierzytelnienie, obecność świadków, udział organu państwowego przy dokonywaniu czynności).
2. Przepis art. 12 ustawy z dnia 12.11.1965 r. - Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. Nr 46, poz. 290) ma charakter normy ogólnej, znajduje zatem zastosowanie do wszystkich czynności prawnych, chyba że przepis szczególny zawiera inne rozwiązanie (jak art. 15 i 35 ustawy, art. 78 prawa wekslowego, art. 64 prawa czekowego). Brak w ustawie o p.p.m. przepisu szczególnego odnoszącego się do pełnomocnictwa oznacza, że prawo właściwe dla formy pełnomocnictwa ustalać należy zgodnie z jej art. 12.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna 1998/9/137

Sygn. akt I CKN 345/97

P O S T A N O W I E N I E

Dnia 20 stycznia 1998 r.

Sąd Najwyższy Izba Cywilna

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSN - M. Wysocka (spraw.)
Sędziowie SN - L. Walentynowicz
SN - Z. Świeboda
Protokółant - J.Sawczenko

po rozpoznaniu w dniu 20 stycznia 1998 r.

na rozprawie

sprawy z wniosku Marka M.

z udziałem Domiceli M. i Ludwika M.

o wpis do księgi wieczystej

na skutek kasacji uczestnika Ludwika M.

od postanowienia Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie

z dnia 29 października 1996 r., sygn. akt [...]

p o s t a n a w i a:

uchylić zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Rejonowego w Rzeszowie z dnia 19 lipca 1996 r. sygn. akt [...] i przekazać sprawę temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania.

U Z A S A D N I E N I E

Postanowieniem z dnia 7 sierpnia 1996 r. Sąd Rejonowy w Rzeszowie odmówił dokonania w dziale II księgi wieczystej [...] wpisu na rzecz Marka M. prawa własności nieruchomości, w miejsce darczyńców Ludwika i Domiceli M. Podstawą wniosku była notarialna umowa darowizny nieruchomości zawarta pomiędzy właścicielami Ludwikiem i Domicelą małżonkami M., a działającym w imieniu obdarowanego Marka M. pełnomocnikiem Józefem M. Pełnomocnictwo udzielone zostało przez przebywającego w U.S.A. Marka M. w formie pisemnej, z podpisem notarialnie poświadczonym i zaopatrzone zostało w stwierdzenie Konsula Generalnego R.P. o zgodności dokumentu z prawem miejsca jego wystawienia. W ocenie Sądu Rejonowego pełnomocnictwo to nie odpowiadając wymogowi formy notarialnej (art. 99 k.c. w zw. z art. 158 k.c.) jest nieważne, co oznacza, że umowa darowizny zawarta z udziałem wadliwie ustanowionego pełnomocnika nie mogła wywrzeć skutków prawnych, a tym samym stanowić podstawy dokonania wnioskowanego wpisu. Tego stanu rzeczy nie zmienia - według Sądu Rejonowego - zgodność pełnomocnictwa z prawem miejsca jego sporządzenia, skoro stosownie do art. 24 § 1 ustawy z dnia

12 listopada 1965 r. - prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. nr 46, poz. 290) własność i inne prawa rzeczowe podlegają prawu państwa, w którym znajduje się ich przedmiot.

Apelacja uczestnika postępowania Ludwika M. oddalona została postanowieniem z dnia 29 października 1996 r. Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie, który w całości uznał trafność podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia Sądu I instancji.

Kasacja wniesiona od tego postanowienia przez uczestnika Ludwika M. opiera się na podstawie naruszenia prawa materialnego - art. 12 prawa prywatnego międzynarodowego, polegającego na nieuwzględnieniu treści tego przepisu, który w odniesieniu do formy czynności prawnych przewiduje, iż wystarczające jest zachowanie formy przewidzianej przez prawo państwa, w którym czynność zostaje dokonana. W konkluzji kasacja formułuje wniosek o uchylenie postanowień obu Sądów i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadniczą przesłankę prawną przyjętą za podstawę zaskarżonego postanowienia stanowiło uznanie, że pełnomocnictwo do zawarcia umowy darowizny mającej za przedmiot nieruchomości wymaga dla swej ważności formy aktu notarialnego w rozumieniu prawa polskiego, także w sytuacji gdy pełnomocnictwo to zostało udzielone w warunkach wymagających zastosowania norm kolizyjnych ustanowionych przez ustawę o prawie prywatnym międzynarodowym (zwaną dalej ustawą o p.p.m.); w sprawie niniejszej potrzeba sięgnięcia do tych norm wynikała z elementu obcego w postaci miejsca dokonania czynności poza terytorium Polski. Rolą normy kolizyjnej jest określenie, jakie prawo (prawo jakiego państwa) ma zastosowanie przy rozstrzygnięciu określonej

sprawy. W ocenie Sądu Wojewódzkiego, normą przesądającą o zastosowaniu wyłącznie prawa polskiego jest art. 24 § 1 ustawy o p.p.m., stanowiący, iż własność podlega prawu państwa, w którym znajduje się jej przedmiot (nieruchomość będąca przedmiotem darowizny dokonanej z udziałem pełnomocnika, któremu udzielono pełnomocnictwa w państwie trzecim, jest położona w Polsce). Uwadze Sądu uszła jednakże istotna różnica pomiędzy kwestią ustalenia prawa właściwego dla oceny skuteczności materialnoprawnej czynności prawnej oraz prawa właściwego dla oceny formy tej czynności. Treść czynności prawnej jako przesłanka ważności czynności prawnej podlega prawu właściwemu dla danej czynności (*lex causae*), innymi słowy - o dopuszczalności (przesłankach merytorycznych) dokonania czynności prawnej rozstrzyga prawo właściwe dla czynności prawnej; gdy ma ona za przedmiot własność, wchodzi nadto w rachubę norma art. 24 ustawy o p.p.m. W odniesieniu do pełnomocnictwa pojęcie prawa właściwego dla pełnomocnictwa odnosi się do materialnoprawnych wymogów dotyczących stosunku prawnego pełnomocnictwa; oznacza to między innymi, że pełnomocnictwo do dokonania czynności prawnej dotyczącej nieruchomości oceniać należy według prawa miejsca położenia nieruchomości.

Inną natomiast kwestią jest forma pełnomocnictwa. O formie czynności prawnej stanowi art. 12 ustawy o p.p.m. stosownie do którego forma czynności prawnej podlega prawu właściwemu dla tej czynności, wystarcza jednak zachowanie formy przewidzianej przez prawo państwa, w którym czynność zostaje dokonana. Przepis ten zatem wprowadza rozwiązanie pozwalające stronom zachować bądź wymagania dotyczące formy przewidziane w państwie właściwym dla danej czynności prawnej (*lex causae*), bądź wymagania przewidziane w prawie państwa, w którym czynność prawna jest dokonana (*lex loci*

actus). Innymi słowy, art. 12 ustawy o p.p.m. nie przesądza definitywnie kwestii na rzecz prawa właściwego dla samej czynności prawnej; wysuwając tę właściwość na pierwsze miejsce stanowi jednocześnie, iż „wystarcza” zastosowanie się do loci actus, prawa miejsca dokonania czynności. Reguła przewidująca alternatywną właściwość legis loci actus stwarza możliwość dopełnienia wymagań przewidzianych w zakresie formy w tym prawie z tym skutkiem, że nie można kwestionować (ze względu na formę) ważności czynności prawnej. Pojęcie „formy” użyte w art. 12 ustawy o p.p.m. obejmuje wymagania dotyczące sposobu ucieleśnienia oświadczenia woli (ustność lub pisemność, uwierzytelnienie, obecność świadków, udział organu państwowego przy dokonywaniu czynności). Przepis art. 12 ustawy o p.p.m. ma charakter normy ogólnej, ma zatem zastosowanie do wszystkich czynności prawnych, chyba że przepis szczególny zawiera inne unormowanie. Takie przepisy szczególne zawiera sama ustawa o p.p.m. - w art. 15 (forma zawarcia małżeństwa) i art. 35 (forma czynności prawnych mortis causa); zawarte są one także w innych ustawach - w art. 78 prawa wekslowego (forma oświadczenia wekslowego) i art. 64 prawa czekowego (forma oświadczenia czekowego). Do formy czynności prawnych nie unormowanych (w omawianym zakresie) w sposób szczególny stosuje się zasadę z art. 12 ustawy o p.p.m. W ustawie o p.p.m. brak jest przepisu odnoszącego się do pełnomocnictwa, co oznacza, iż prawo właściwe dla oceny formy pełnomocnictwa ustalać należy zgodnie z jej art. 12. Zasadniczo formę tę określać będzie zatem prawo właściwe dla tej czynności, wystarczy jednakże dochowanie wymagań przewidzianych przez prawo obowiązujące w miejscu udzielenia pełnomocnictwa. Oczywiście ustalenie i ocena, czy forma tamże obowiązująca została zachowana, jest domeną sądu orzekającego w sprawie.

Przedstawione okoliczności prowadzą do wniosku o trafności zarzutu kasacji co do naruszenia przez Sąd prawa materialnego - art. 12 ustawy o p.p.m. poprzez jego wadliwe nieuwzględnienie, to zaś - uzasadniało konieczność uchylenia postanowień i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania w pierwszej instancji, stosownie do art. 393¹³ k.p.c.